

Bygga i kulturmiljö

Munkedals kommun

Örekilsälvens norra dalgång

ÖREKILSÄLVENS NORRA DALGÅNG

- fornlämningsrikt, långsträckt och mäktigt dalgångslandskap från kyrka och kyrkplats vid Krokstad till Dalslandsgränsen

Örekilsälvens meandrar präglar här ett mjukt, varierat och öppet jordbrukslandskap, med betesmarker som skarpt kontrasterar mot de massiva höjdområden som ramar in dalgången i öst och väst. Hela området är rikt på fornlämningar.

Krokstads kyrka med sitt läge på en höjd mitt i landskapet och de forntida lämningarna i närheten av kyrkan, bland andra en hög uppbyggd på en naturlig moränkulle strax intill, vittnar om att platsen varit betydelsefull i ingången till den kristna tiden.

Husen i området är i allmänhet uppförda mellan 1850- och 1920-talet. Krokstad prästgård, belägen invid kyrkan, är en salsbyggnad från 1837 och senare tillbyggd. Kring gården finns en förtätning av hus, bland annat löneboställe, vars bostadshus är uppfört 1919, samt uthus av blandad ålder. Öster om kyrkan står det rödmålade kyrkstallet. I den ena längan är spiltorna intakta. Manhuset till Krokstad Sörgård, söder om kyrkan, är en salsbyggnad uppförd 1862. Med sin likartade exteriör och läge på andra sidan av en dalgång bildar Sörgården visuellt en pendang till prästgården, vilket också var avsikten då den byggdes. Manhuset på Nordgården är en vacker salsbyggnad med rika lövsågerier.

Trevägskalet i Medbön bildades på 1880-talet, då häradsvägens sträckning lades om. Från att tidigare ha gått från Medbön till Snaben fick den nu en västligare dragning från Medbön över Håfors mot Kolsäter i Dalsland. Medbön växte ut till en knutpunkt med bland annat skola, handelsbod och bensinpump. Där finns en tidstypisk bebyggelse från 1880-1920-tal.

Inom området har också funnits ytterligare skolor, av vilka Söbbön är den äldsta. Den är en välbevarad, envånings byggnad med fasad av locklistpanel. Skolhuset i Medbön är byggt kring 1915 i en tidstypisk stil som återfinns på flera andra skolbyggnader i Sörbygden från denna tid. Av särskilt intresse är skolan vid Hålderöd och närmiljön kring den. Skolhuset uppfördes 1895 och är högt och vackert belägen på Kynnefjälls östsluttning, som en utpost på gränsen mellan den bohuslänska jordbruksbygden och det då stora väglösa Kynnefjäll, varifrån många skolbarn fick ta sig fram till skolan.

Gårdarna i miljön är ofta väl bevarade och här kan nämnas ett antal egnahem från 1900-talets början i Borgen samt gårdar från 1800-talet i Håfors, Söbbön och Nordby. Hålderöds gård är ett vackert dubbelhus från mitten av 1800-talet, med ladugård på andra sidan vägen. Inom området har det också funnits ett flertal kvarnar, av vilka rester finns kvar vid Solberg och Kvarnhögen.

Varför och hur?

Detta område är uttaget som riksintresse för kulturmiljövården och är även i kommunens kulturminnesvårdsprogram avgränsat som en kulturhistoriskt värdefull miljö. Riksintresseområdet sträcker sig vidare norrut in i Dals-Eds kommun. Området har såväl stora skönhetsvärden som kunskapsvärden. Den äldre bebyggelsen bör enligt programmet underhållas väl så att dess karaktär bibehålls. Ny bebyggelse bör placeras, orienteras och utformas på ett sätt som underordnas landskapet och den befintliga bebyggelsen. Ett bibehållt öppet landskap är en viktig förutsättning för att kunna bevara kvaliteterna i den här kulturmiljön.

SE DIG OM I LANDSKAPET

När du ska bygga nytt, om eller till - se dig omkring, hur fint och naturligt man av tradition har anpassat sig till naturens och landskapets förutsättningar där jordbruksmarken varit värdefull att spara medan skog och berg gett lä och fina rumsbildningar.

Karaktäristiskt för Örekilsälvens dalgång är det böljande landskapet där huvuddelen av bebyggelsen inom området på traditionellt sätt är belägen i övergången mellan berg och dal eller uppdragen på kullar i terrängen.

Miljön är en helhet och det är därför viktigt att inte bara planera hur bostadshuset på en fastighet ska utformas, utan även hur tillfartsväg, ladugård och andra uthus, inhägnader, trädgård och övriga marker ska se ut.

Bebyggelsen har ofta placerats i kanten av dalgången för att spara åkermarken

Byggnadstradition

Örekilsälvens dalgång har sin särskilda karaktär, men den bebyggelse som finns här är som helhet ganska traditionell. Inslaget av sekelskifteshus i nationalromantisk stil är stort, även om de äldre dubbelhusen dominerar. På många av husen återkommer karaktäristiska snickeridetalyer som är lokalt tillverkade.

Den vanligast förekommande hustypen på den bohuslänska landsbygden är det s k dubbelhuset. Det har en storlek och planlösning som mycket väl går att anpassa till ett modernt boende - oavsett om det handlar om ny- eller ombyggnad. Dubbelhusen har fina proportioner och rumssamband. De går att komplettera med tillbyggnader som mindre verandor och förstugor.

Äldre hus är byggda med de traditionella byggnadsmaterialen - sten i sockeln, träpanel på fasaderna och tegelpannor på taket. Rödfärg hör, liksom ljusa oljefärger, till byggnadstraditionen. Bostadshusen brukar vara väl placerade i terrängen, ofta så att man får bra källarutrymmen.

Helhet

Säkert vill du att ditt hus ska vara vackert och passa ihop med husen i trakten. Fundera över vilka kvalitéer huset har eller är tänkt att få innan du bestämmer dig för hur din om- eller nybyggnad ska bli. Försök att i möjligaste mån ta tillvara de värden som finns. Utformning av detaljer, allt ifrån sockel till skorsten, är viktigt för helheten. Ett varsamt underhåll av boningshus och andra byggnader betyder också mycket.

ANSVARET ÄR DITT

Om ditt hus är beläget i detta område är det en hel del du får göra utan att söka bygglov. Du får bland annat:

- Bygga till ditt bostadshus, med max 25 % av det befintliga husets byggnadsyta (dock max 50 m²)
- Byta fasadmaterial och fönster
- Måla om fasader
- Bygga friggebod om max 15 m²
- Uppföra en komplementbyggnad som carport, förråd, växthus m m, om de inte förftar intrycket av huvudbyggnaden.

Det kan i vissa fall krävas tillstånd från andra myndigheter och tänk på att du alltid behöver grannens medgivande om du vill bygga närmare tomtgränsen än 4,5 meter. Ändringar av befintlig byggnad ska göras med varsamhet så att dess karaktär bibehålls. För att bygga ett nytt bostadshus behöver du söka bygglov hos kommunens miljö- och byggnämnd. Du behöver också bygglov för ändrad användning, större tillbyggnad m m. Ta alltid kontakt med kommunen för att informera dig om vad som gäller!

Det är ditt ansvar att försöka se till att det du gör smälter bra in i landskapet, ser vackert ut och inte sänker värdet på den kulturmiljö du bor i - vårt gemensammakulturarv. Det viktigaste är att man tänker efter före och använder sina pengar och egna och andras kunskaper på rätt sätt. Dra dig inte för att kontakta någon med specialkunskaper på området, det finns goda råd att få på nära håll - helt gratis!

Krokstad kyrka från söder

Detta kartutsnitt visar hur den miljö är avgränsad som är utpekad som kulturhistoriskt värdefull i kommunens kulturminnesvårdsprogram från 1995.

VÅRT MUNKEDAL

Kommunen har en mycket variationsrik kulturmiljö med spår ända från 8000 f Kr fram till idag. Här finns allt från vackra, anrika herrgårdsmiljöer och storslagna kulturlandskap, till mindre kända men ändå mycket betydelsefulla torpmiljöer i skogslandskapet.

I denna folder kan du läsa mer om Örekilsälvens norra dalgång, som är en av dessa pärlor och mer än så - ett område av riksintresse för kulturmiljövården.

Kontakta oss

På kommunens miljö- och byggavdelning kan du få hjälp med vad som gäller vid bygglov och du kan även få råd om hur du ska tänka när du står inför ett byggprojekt.

Munkedals kommun

Miljö- och byggförvaltningen

455 80 Munkedal

e-post: munkedal.kommun@munkedal.se

tel: 0524-18000

fax: 0524-18110

En innehållsrik hemsida www.munkedal.se

Besök kommunens hemsida där även motsvarande informationsblad för andra kulturmiljöer finns att läsa. På hemsidan kan du också studera kommunens översiktsplan, ÖP 2001, där frågor kring natur- och kulturmiljövård är en viktig del. Kulturminnesvårdsprogrammet finns tillgängligt i sin helhet på kommunkontoret.

Kunskap om bohuslänsk byggnadstradition

På Bohusläns museum arbetar människor med kunskaper om hur man kan gå tillväga för att anpassa om- och tillbyggnader till den lokala byggnadstraditionen. Här finns också en samlad kunskap om äldre byggnadstekniker, traditionella färger och material.

Bohusläns museum

Box 403

451 19 Uddevalla

e-post: museum@bohusmus.se

tel: 0522-656500

fax: 0522-656505

hemsida: www.bohusmus.se

Lokalt tänkande och kunskap med rötter

“Man ska inte gå över ån efter vatten” är ett gammalt klokt ordstäv. I din bygd finns människor som är särskilt intresserade av frågor kring bygdens utveckling och historia.

Hede hembygdsförening

kontaktperson: Arne Hagberg

tel: 0524-31073

